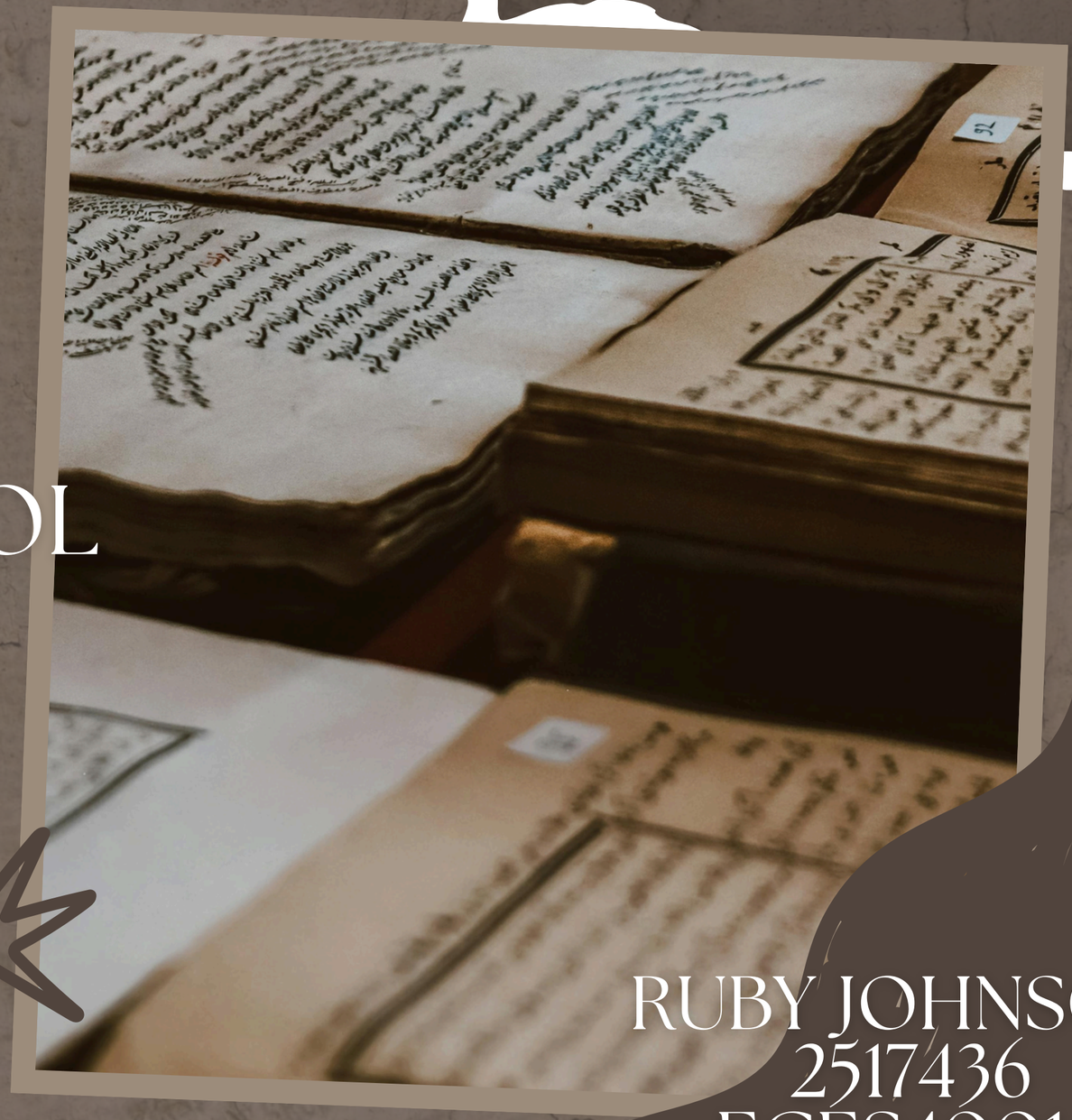LLYFR LLOFFION ACADEMAIDD: TRI MATER DADLEUOL MEWN ADDYSG

RUBY JOHNSON
2517436
ECES40016

Tri mater dadleuol mewn addysg

Mae mater dadleuol yn bwnc sy'n aml yn cael ei drafod gyda gwahanol safbwyntiau ac ochrau. Mae yna lawer o faterion dadleuol yn hanes addysg ac yn y llyfr lloffion hwn byddaf yn trafod 3.

Y 3 byddaf yn trafod amdano yn y llyfr llofion hwn yw'r prawf 11+, profion PISA ac AI genedlaethol. Digwyddodd y rhain i gyd mewn gwahanol gyfnodau, o 1944 hyd heddiw. Mae'r rhain i gyd yn faterion dadleuol gan nad oedd llawer yn cytuno â nhw ond roedd rhai yn eu cefnogi, fel rhieni sydd eisiau'r gorau i addysg eu plant, athrawon sydd eisiau cyflawni eu haddysgu, y llywodraeth a gwahanol ddosbarthiadau cymdeithasol hefyd.

Mater 1:

Prawf 11+

(Galsworthy, 2024)

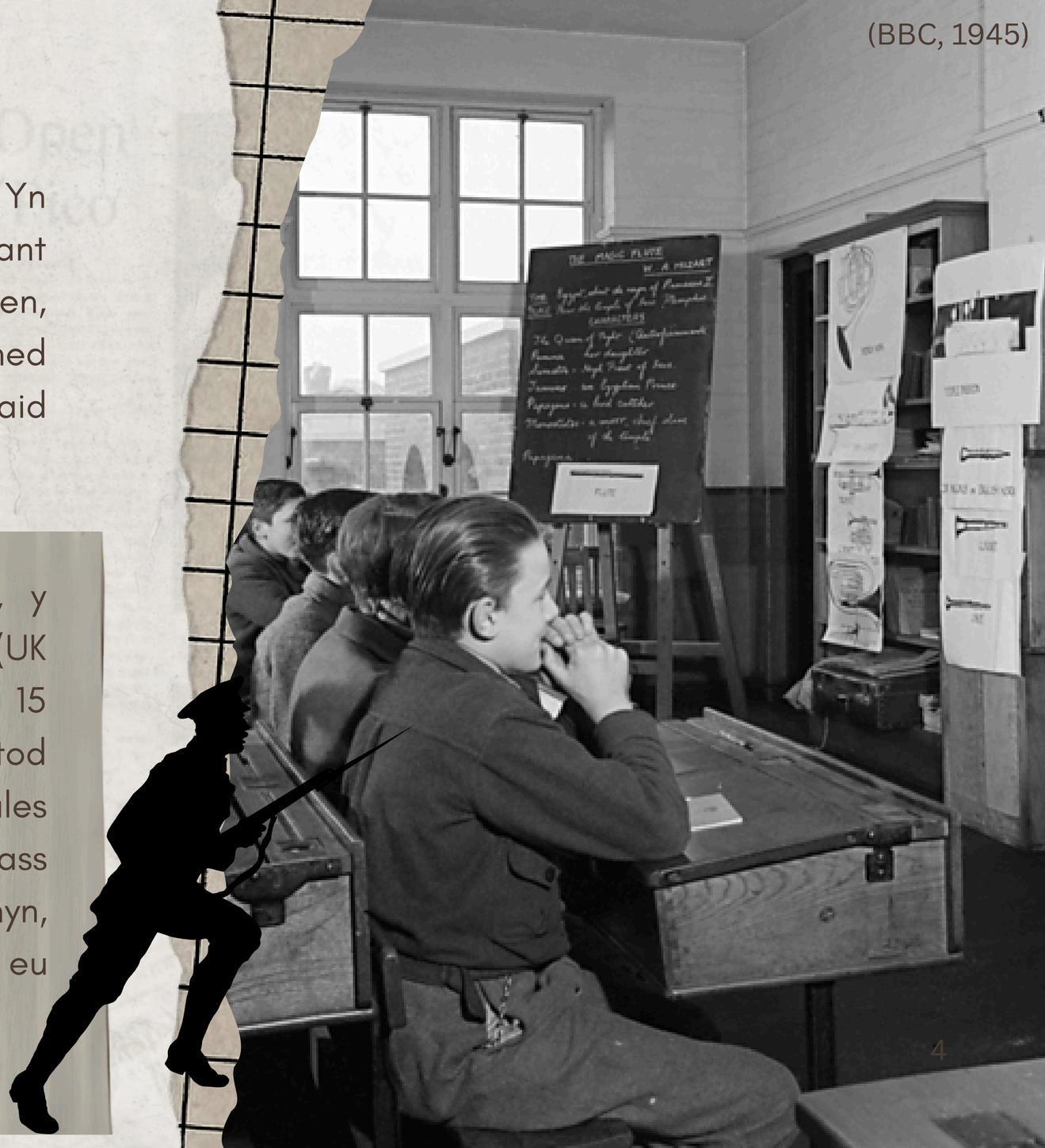
Beth yw'r prawf 11+ ?

Dechreuodd y prawf 11+ yn 1944 i ddewis pwy syn mynd i ba ysgol (Galsworthy, 2024) Byddai plant 11 oed yn sefyll y prawf hwn i benderfynu a oeddent yn mynd i ysgol ramadeg, ysgol uwchradd fodern neu ysgol dechnegol. Yn ol Sheldrake (2019), "Students who gained a mark over a particular number were able to attend the grammar school and those that did not would then attend the secondary modern school." (Sheldrake, 2019, p. 30). Dyma sut fyddai'r profion yn gweithio, gan rannu plant o'u cyfoedion i wahanol ysgolion yn seiliedig ar eu canlyniadau. Dywed Bartlett a Burton (2024) oedd y prawf "an intelligence test designed go show both their ability and aptitiude."

Hanes y 11+

Dechreuodd y prawf 11+ yn 1944, yn ystod yr ail rhyfel byd. Yn ystod y rhyfel, cafodd plant eu symud ac felly collodd y plant allan ar addysg, yn ol Gillard (2018) , “Education, then, became a major issue, partly because there was unfinished business left over from the inter-war years”, felly roedd rhaid gwneud rhywbeth amdano.

Daeth y 11+ o ddeddf addysg 1944 gan R.A. Butler, y gweinidog addysg, creodd hyn addysg am ddim i bawb. (UK Parliament, no date) ac osododd yr oedran gadael ysgol i 15 o 14. Roedd y ddeddf seneddol hon yn arwyddocaol yn ystod y cyfnod hwn, “the 1944 Education Act for England and Wales was presented as the greatest measure of reform since mass schooling was introduced in 1870.” (Osler, 2024). Cyn hyn, dim ond teuluoedd dosbarth uwch allai fforddio anfon eu plant i addysg ar ôl yr oed 11.

(BBC, 1945)

Pam mae'r 11+ fater dadleuol?

Mae'r 11+ yn fater dadleuol, er ei fod wedi gwneud addysg yn decach i'r rhai na allent fforddio addysg uwchradd o'r blaen, mae rhai yn ei gweld yn annheg i gael prawf benderfynu dyfodol plentyn ar 11. Doedd pethau ddim yn deg o hyd, dywedodd Payne (2020) "The middle classes had approximately three times the chance of the working class of getting some kind of selective secondary schooling". Mae hyn yn awgrymu bod gan y rhai yn y dosbarthiadau canol fwy o gyfleoedd i gyflawni'r graddau i fynd i ysgolion gramadeg, efallai oherwydd bod rhieni'n gallu fforddio tiwtor ac adnoddau gwell na theuluoedd dosbarth gweithiol. Felly, er bod y ddeddf hon wedi rhoi cyfle i bawb gael addysg ysgol ramadeg, ni chafodd ei hystyried yn deg i'r dosbarth gweithiol.

Cefnogaeth 11+

Mae'r 11+ yn fater dadleuol gan fod rhai yn ei wrthwynebu a rhai yn ei gefnogi. Cefnogodd pobl gan eu bod yn ei weld fel system addysg decach, fel y blaid llafur, “Labour had supported the development of the tripartite system, believing that the 11-plus would provide equal chances to all children of obtaining a grammar-school education.” (Barlett and Burton, 2024, p. 168). Mae hyn yn awgrymmu bod cefnogwyr yn gweld yr arholiad fel un teg oherwydd mae’n ganiatau i blant o bob cefndir lwyddo trwy allu yn hytrach na chyfoeth. o ganlyniad roedd yr 11+ yn cael ei ystyried yn gadarnhaol are y pryd, yn enwedig gan y rhai sydd yn credu dylai addysg wobrwyo talent.

Roedd pobl hefyd yn cefnogi'r 11+ gan ei fod yn arwain at fwy o bobl yn mynd i addysg uwch, “Higher education expanded rapidly: the number of students doubled between 1945 and the end of the 1950s, and had doubled again - to 217,000 - by 1962.” (Gillard, 2018). Mae'r rhif hwn yn dangos, ers yr 11+, fod mwy o bobl wedi mynd i'r brifysgol, a gall awgrymu bod yr 11+ yn gweithio yn y ffordd y bwriadwyd iddo, fod pobl a basiodd y profion ac oedd yn haeddu mynd i ysgol gramadeg, a roddodd fwy o gyfleoedd ac addysg well er mwyn aros mewn addysg a mynd i'r brifysgol, yn mynd i ysgol gramadeg yn hytrach na'r rhai a dalodd amdani, felly cafodd y myfyrwyr hyn yr addysg oedd ei hangen arnynt i fynd i addysg uwch, tra efallai na fyddai'r rhai a fethodd yr 11+ wedi gallu mynd i'r brifysgol.

Gwrthwynebiad 11+

Byddai teuluoedd dosbarth gweithiol yn gwrthwynebu'r 11+ gan ei fod yn cyd-fynd â'r naratif bod y dosbarth uwch yn fwy deallus a byddai ganddynt yrfa well, “Competition for grammar-school places increased because they offered pupils the possibility of getting into university and going on to a professional career. The system thus reinforced the notion that working-class children were of lower intelligence” (Galsworthy, 2018), mae hyn oherwydd bod y dosbarth canol yn fwy tebygol o basio, “The middle classes had approximately three times the chance of the working class of getting some kind of selective secondary schooling” (Payne,2020), Mae hyn yn dangos ei fod wedi atgyfnerthu rhaniadau dosbarth yn hytrach na'u lleihau, sef pwrpas yr 11+, nid oedd yn ei wneud yn decach, ond roedd yn caniatau i'r dosbarth canol elwa.

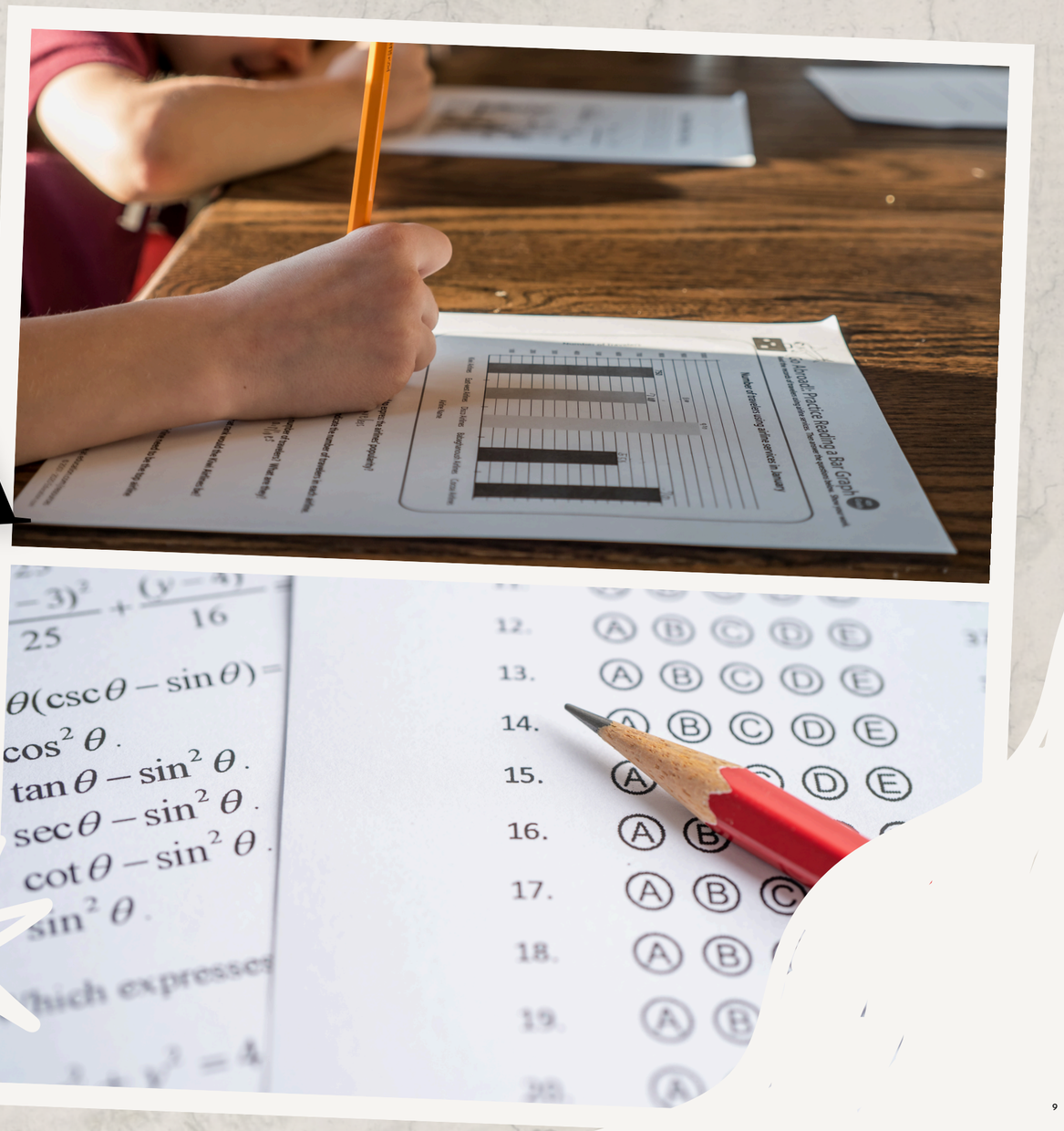
Mae rhai hefyd yn dadlau bod yr 11+ wedi creu anghydraddoldeb i fenywod, mae hwn yn gwrthwynebiad arall, “the debate on the class implications of selection overshadowed recognition of gender as a source of inequality” (Bunkle, 2016). Mae hyn yn awgrymu ei fod wedi tynnu sylw oddi wrth broblemau ffeministaidd gan fod addysg gyfartal yn cael ei hystyried yn broblem fwy yn hytrach na chydraddoldeb rhywedd. Gallwn weld anghydraddoldeb rhywedd o fewn ysgolion gramadeg hefyd, roedd hi'n llawer anoddach i ferched fynd i ysgolion gramadeg na bechgyn a bydd rhaid iddyn nhw gael marc uwch yn eu prawf, “there were 2% fewer grammar places for girls, who had to attain much higher 11+ examination marks to gain a place” (Bunkle, 2016). Mae hyn yn dangos nad oedd yr 11+ yn hollol deg gan fod yn rhaid i ferched gyflawni marciau uwch na bechgyn i fynd i ysgolion gramadeg, sy'n golygu bod yn rhaid iddynt weithio hyd yn oed yn galetach ac mae'n dangos bod yr arholiad wedi creu cyfleoedd anghyfartal, gan gyfyngu ar ei effeithiolrwydd.

Pwysigrwydd 11+

This research has also beenable to show how this reform helped to create the conditions for the rise of masshigher education later in the century

Mater 2

Profion PISA

BETH YW PISA?

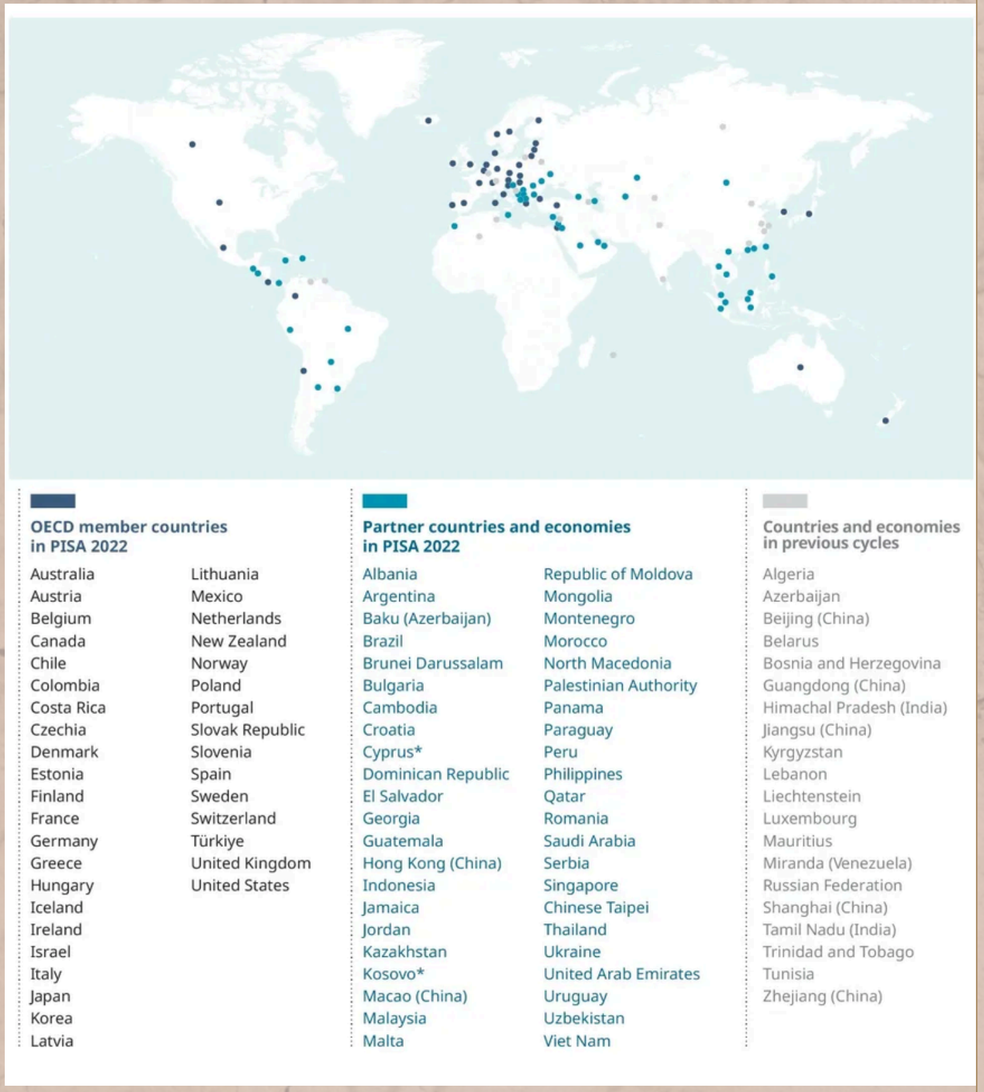
PISA yw cyfres o brofion bob 3 blynedd a gymerir yn fyd-eang. Mae'n mesur sut mae myfyrwyr yn gwneud ledled y byd. Mae plant 15 oed yn cymrud y prawf yn unig, sydd fel arfer yn fyfyrwyr yn eu blwyddyn olaf yn yr ysgol.

THE PROGRAMME FOR INTERNATIONAL STUDENT ASSESSMENT (PISA)

PAM MAE PROFION PISA YN FATER DADLEUOL?

Mae yna lawer o anghytundebau o ran profion PISA a dyma pam mae hwn yn fater dadleuol. Mae yna cymysgedd o gefnogaeth i'r profion hyn, mae beirniaid yn credu eu bod yn gamarweiniol, mae cefnogwyr yn eu gweld fel offeryn defnyddiol i weld pa feysydd sydd angen help.

Ond, dyma beth mae beirniaid yn poeni amdano,“The OECD has become a major driver of domestic education reforms, especially since the establishment of PISA” (Martens et al, 2021) mae hwn yn cefnogi'r ddadl bod gan brawf PISA ormod o ddylanwad dros systemau addysg cenedlaethol.

(OECD, 2022)

PROFION PISA

HANES PISA:

Dechreuodd y profion PISA yn y flwyddyn 2000 gan yr OECD, “PISA tests the skills and knowledge of 15-year-old students in mathematics, reading and science” (OECD, 2025). Yn 2022, cymerodd 81 o wledydd ran yn y prawf hwn (OECD,2025)

CEFNOGAETH PROFION PISA

Mae llywodraeth Cymru yn cefnogi profion PISA oherwydd maen nhw yn defnyddio'r canlyniadau i lunio addysg y dyfodol, “The Welsh Government places considerable importance on PISA” (Senedd Cymru, 2024), mae hyn oherwydd mae’r Llywodraeth yn ymateb i’r sgoriau’r prawf trwy newid y cwricwlwm. Engraifft o hyn yw pan wnaeth y llywodraeth newidiadau o fewn addysg o ganlyniad i ganlyniadau PISA 2009 (Senedd Cymru, 2024), mae hyn yn dangos sut mae profion PISA yn ddefnyddiol mewn addysg gan eu bod yn cael eu defnyddio i wella'r system addysg.

Mae athrawon hefyd yn cefnogi PISA ac yn credu ei fod yn beth cadarnhaol i addysg, mae hyn oherwydd bod y canlyniadau'n eu hadlewyrchu sut mae now yn fel addysgwyr oherwydd mae nhw yn cael effaith fawr ar berfformiad disgyblion, “Positive student-teacher relationships, a well-maintained classroom disciplinary climate, and student persistence are all associated with higher levels of teacher support.” (OECD,2025). Mae hyn yn dangos pam mae athrawon yn gefnogi profion PISA gan ei fod yn dangos bod perthnasoedd athrawon yn gwella canlyniadau, mae hyn yn dilysu athrawon ac yn dangos gwerthfawrogiad iddyn nhw a'u gwaith, sy'n fuddiol i'r plant oherwydd mae’n golygu bod plant yn elwa ohono gan ei fod yn dangos yr addysg maen nhw'n ei derbyn gan athrawon, boed yn dda neu angen gwella.

CEFNOGAETH PROFION PISA

Mae rhieni hefyd yn cefnogi profion PISA gan eu bod yn dangos iddynt yr addysg y mae eu plant yn ei chael yn yr ysgol. Mae'r prawf hefyd yn dangos bod bywyd cartref effaith ar addysg eu plentyn ac mae'n dangos i rieni fod yr hyn maen nhw'n ei ddysgu i'w plant gartref yn bwysig i addysg plant. "Across OECD countries, pupils who reported that they regularly take part in family activities (e.g. eating together), and whose family members dedicate time to talk with them about their school day had markedly higher test scores, particularly in maths." (European School Education Platform, 2022)

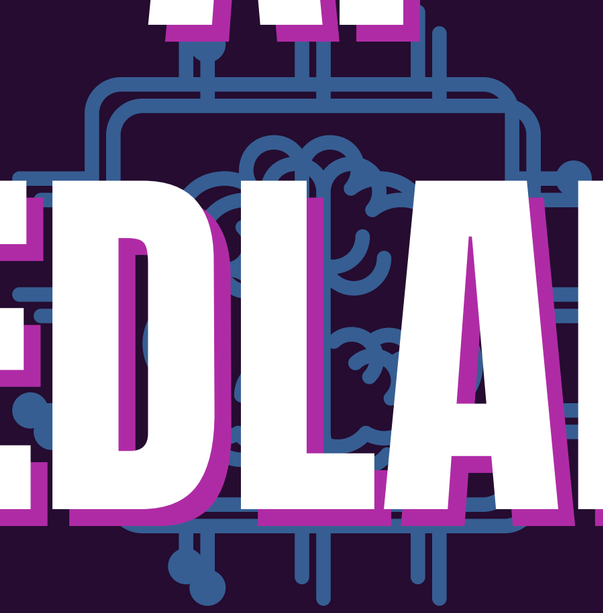
GWRTHWYNEBIAD PROFION PISA

Mae llywodraeth Cymru yn dibynnu'n ormodol ar PISA fel offeryn. Mae hwn yn feirniadaeth ohono gan fod PISA yn tynnu sylw at broblemau ond nid yw'n eu hesbonio. “Lower scores in Wales cannot be explained by higher levels of poverty. In PISA, disadvantaged children in England score about 30 points higher, on average, than disadvantaged children in Wales.” (Sibieta, 2024). Mae hyn yn dangos nad yw profion PISA mewn gwirionedd yn egluro pam mae sgoriau profion Cymru yn isel gan nad yw'n egluro sut mae plant difreintiedig yn sgorio'n sylweddol is yng Nghymru nag yn Lloegr. Ni ddylai llywodraeth Cymru ddibynnu ar PISA yn unig am atebion ar y system addysg ond dylai edrych ar bolisïau eraill sydd ar waith, “The explanation for lower educational performance is more likely to reflect longstanding differences in policy and approach” (Sibieta, 2024)

Byddai rhieni ac athrawon yn gwrthwynebu profion PISA gan nad yw'r sgoriau'n cynrychioli pob disgybl yn llawn, sy'n golygu efallai na fydd newid y cwricwlwm o amgylch y canlyniadau hyn yn gweithio i bawb. “It is important to keep in mind that the sample of participating learners may not be entirely representative of all learners in Wales” (Llywodraeth cymru, 2023). Mae hyn yn gamarweiniol gan nad yw'n adlewyrchu pob myfyriwr yng Nghymru yn llawn, sy'n golygu pan newidiodd y llywodraeth y cwricwlwm o amgylch canlyniadau PISA efallai na fydd yn effeithiol i bawb.

AI

GENHEDLAETHOL

BETH YW AI?

“Generative AI is one type of AI. It refers to technology that can be used to create new content based on large volumes of data that models have been trained on a variety of sources.” (Department of Education, 2025). Gall deallusrwydd artiffisial wneud llawer dros addysg fel ateb cwestiynau, creu delweddau a hyd yn oed greu testunau ysgrifenedig. (Department of Education, 2025)

Mae deallusrwydd artiffisial cynhyrchiol yn cael ei ddefnyddio fwyfwy ar gyfer addysg gyda ffigurau'n dangos bod 14% i 67% o fyfyrwyr wedi defnyddio deallusrwydd artiffisial ar gyfer gwaith ysgol. (Department of Education, 2024)

AI GENEDLAETHOL

Mae deallusrwydd artiffisial o fewn addysg yn fater dadleuol gan fod barn gymysg arno, mae rhai yn ei weld fel offeryn da ar gyfer addysg i ddisgyblion ac athrawon, mae rhai yn ei weld fel rhywbeth diog a ffordd o dwyllo.

CEFNOGAETH AI GENEDLAETHOL

Mae athrawon yn cefnogi defnyddio deallusrwydd artiffisial cynhyrchiol mewn addysg gan ei fod yn helpu gyda llwyth gwaith. Gall helpu gyda chynllunio, creu adnoddau a chreu tasgau.

"The percentage of teachers who had used generative AI increased from 3 in 10 (31.0%) in 2023 to 1 in 2 (47.7%) in 2024. More than twice as many secondary as primary teachers reported using it in 2024 (56.8% vs 30.9%)." (National Literacy Trust, 2025). Mae'r ffigurau hyn yn cefnogi'r ffaith bod athrawon yn elwa o AI cynhyrchiol gan fod y niferoedd yn cynyddu bob blwyddyn, ac mae'n dangos bod AI yn helpu o fewn addysg.

CEFNOGAETH AI GENEDLAETHOL

Mae myfyrwyr yn cefnogi AI cynhyrchiol, mae llawer o fanteision i ddefnyddio AI mewn gwaith ysgol.

“Reported benefits for students include increased engagement and better support for students with special educational needs and disabilities (SEND) by personalising learning materials” (Department for Education, 2024). Mae hyn yn dangos y gall AI cynhyrchiol wneud dysgu'n fwy effeithiol i ddisgyblion, yn enwedig i fyfyrwyr a allai gael trafferth mewn ystafell ddosbarth draddodiadol. Mae mwy o ymgysylltiad hefyd yn awgrymu bod myfyrwyr yn fwy brwdfrydig oherwydd AI.

“The percentage of 13- to 18-year-olds who said they had used generative AI increased from 2 in 5 (37.1%) in 2023 to 3 in 4 (77.1%) in 2024" (National Literacy Trust, 2025) Mae hyn yn cefnogi'r pwynt hwn gan ei fod yn dangos bod llawer o fyfyrwyr yn gweld manteision deallusrwydd artiffisial ar gyfer addysg.

GWRTHWYNEBIAD AI GENEDLAETHOL

Mae nifer o ymchwilwyr polisi yn y Deyrnas Unedig yn dadlau y gallai wella perfformiad heb wella dysgu, gan guddio bylchau mewn dealltwriaeth.”Studies have found that while GenAI tools can help staff work more quickly, it can hinder their critical thinking and problem-solving abilities as well as making it more likely that colleagues will judge them as lazier, less competent and less diligent. Gall AI genedlaethol mewn addysg fod yn niweidiol oherwydd gall leihau sgiliau meddwl pwysig.

GWRTHWYNEBIAD AI GENEDLAETHOL

Mae rhieni'n anghytuno gan fod plant yn colli rhyngweithio dynol wrth addysgu, “However, some education experts are concerned that an over-reliance on AI for lesson planning or marking risks de-skilling teachers and impacting teacher-learner relationships.This could lead to generalised, and less personal education outcomes” (Felix, 2024). Efallai y bydd rhieni'n bryderus gan fod rhyngweithio cymdeithasol yn rhan fawr o addysg, mae hefyd yn golygu bod perthynas wannach rhwng yr athro a'r myfyriwr sy'n hanfodol ar gyfer dysgu, heb hyn nid yw athrawon yn gwybod anghenion a dymuniadau eu myfyrwyr sy'n helpu plant i ddysgu.

Tri mater dadleuol mewn addysg

I gloi, mae'r 3 mater hyn i gyd yn gamau pwysig yn hanes addysg, gyda'r 11+ ar ôl yr ail ryfel byd i AI yn dal i fod yn fater dadleuol heddiw.

Cafodd yr 11+ ei herio gan, er iddo gael ei gyflwyno i wneud addysg yn deg, ac roedd rhai pobl yn credu ei fod, tra bod eraill yn teimlo ei fod yn creu hyd yn oed mwy o anghydraddoldebau rhwng dosbarthiadau cymdeithasol a hyd yn oed rhwng rhywedd. Mae profion PISA sy'n cael eu cefnogi ledled y byd yn ffordd dda o fesur sut mae gwledydd yn gwneud gydag addysg, mae hefyd yn gadael llawer o le i feirniadaeth ond nid ydynt yn helpu i ddatrys problemau yn y system addysg. Yn olaf, mae deallusrwydd artiffisial cynhyrchiol yn gromlin ddysgu, mae'n newydd ac mae'n rhaid i bobl fod yn ofalus ag ef. Er y gall fod yn offeryn gwych i fyfyrwyr ac athrawon, gellir ei ystyried hefyd yn ddiog ac yn dwyllo ac yn lleihau addysg.

Rhestr cyfeirnodi

- Bartlett and Burton (2024) Introduction to education studies. 6th edn. Sage.
- BBC (1945) Back in my day: What was school like in the 1940s? Available at: https://www.bbc.co.uk/bitesize/articles/znw4vk7 (Accessed: 21 December 2025)
- Bunkle, P. (2016) The 1944 education act and second wave feminism. Womens History Review, 25(5), pp. 791-811. doi:10.1080/09612025.2015.1132877. Available at: https://research-ebsco-com.uwtsd.idm.oclc.org/c/onvpsy/viewer/pdf/qprpdn4fpv (Accessed 13 December 2025)
- Department for Education (2024) Generative AI in education. Available at: https://assets.publishing.service.gov.uk/media/65b8cd41b5cb6e000d8bb74e/DfE_GenAI_in_education_-_Educator_and_expert_views_report.pdf (Accessed 2 January 2026)
- Department for Education (2025) Generative artificial intelligence (AI) in education
- European School Education Platform (2022) Pisa 2022 perspective on parental involvement. Available at: https://school-education.ec.europa.eu/en/discover/news/pisa-2022-perspectives-parental-involvement (Accessed 25 December 2025)
- Felix, J. (2024) Use of artificial intelligence in education delivery and assessment. Available at:https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/POST-PN-0712/POST-PN-0712.pdf (Accessed 16 January 2026)
- Galsworthy, J. (2024) A complete 11 plus exam timetable: origins of the 11+. Available at: https://11plusblocks.co.uk/a-complete-11-plus-exam-timeline-origins-of-the-11/ (Accessed 12 December 2025)
- Gillard, D (2018) Education in the UK: a history. Available at: https://www.education-uk.org/history/chapter11.html (Accessed 13 December 2025)
- Llywodraeth Cymru (2023) PISA 2022: National report for Wales. Availability at: https://www.gov.wales/sites/default/files/statistics-and-research/2023-12/pisa-2022-national-report-wales-059.pdf (Accessed 20 December 2025)
- National Literacy Trust (2025) Children, young people and teachers' use of generative AI to support literacy in 2024. Available at: https://literacytrust.org.uk/research-services/research-reports/children-young-people-and-teachers-use-of-generative-ai-to-support-literacy-in-2024/ (Accessed 3 January 2026)
- OECD (2025) Programme for international student assessment (PISA): About PISA. Available at:https://www.oecd.org/en/about/programmes/pisa.html (Accessed 15 December 2025)
- OECD (2025) What can we learn about teacher support for students from PISA data? Available at: https://www.oecd.org/en/publications/what-can-we-learn-about-teacher-support-for-students-from-pisa-data_506b03a1-en.html (Accessed 22 December 2025)
- Osler, A. (2024) The long struggle for educational equity in Britain: 1944–2023. Daedalus, 153(4), pp. 165–183. Available at: https://www.jstor.org/stable/48797583 (Accessed: 18 December 2025).
- Payne, G. (2020) Social divisions: inequality and diversity in Britain. The Policy Press
- Shedrake, J, L. We (2019) An examination of the lived experience of students passing through the eleven-plus grammar school selection process: An interpretation through a Bourdieuian lens. Doctoral dissertation. University of Chester, UK. Available at: https://chesterrep.openrepository.com/bitstream/handle/10034/623530/FINAL%20THESIS%20FOR%20CHESTERREP%20%281%29.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Accessed: 12 December 2025)
- Sibieta, L (2024) Major changes for education in Wales. Available at: https://ifs.org.uk/publications/major-challenges-education-wales (Accessed 2 January 2026)
- UK Parliament (no date) The education act of 1944. Available at: https://www.parliament.uk/about/living-heritage/transformingsociety/livinglearning/school/overview/educationact1944/ (Accessed 12 December 2025)